

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
POLITIKATUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

HORVÁTH ANETT

PÁRTPÉNZTÁRAK

A parlamenti pártok éves pénzügyi beszámolóiban közölt záró
egyenlegek alakulása a bevételek és kiadások mérlegsorok
vizsgálatával (1990-2014)

PhD értekezés

TÉZISFÜZET

Témavezető: Prof. Dr. Bihari Mihály

Budapest, 2016

TARTALOMJEGYZÉK

A témaválasztás indoklása, az értekezés célkitűzései.....	5
Az értekezés struktúrája, az elvégzett vizsgálatok és elemzések.....	8
A dolgozat választott módszere.....	11
A kutatási tézisek, kérdések.....	14
Adatok és források.....	15
A tudományos eredmények rövid összefoglalása.....	16
Az eredmények további hasznosításának lehetőségei.....	21
Válogatás a disszertációban felhasznált hazai és nemzetközi szakirodalomból.....	22
A jelölt főbb publikációi a dolgozat tárgykörében.....	24

I. A témaválasztás indoklása, az értekezés célkitűzései

A nagy összefoglaló művek általában egy vizsgált témakör szempontjából meghatározó változás kapcsán születnek meg. Az 1989/90-es hazai rendszerváltoztatás adta demokratikus lehetőségek és keretek, valamint a disszertációm témaköre – a demokratikus alapokon szerveződő hazai pártok gazdálkodása – szempontjából is drasztikus újraszabályozás, továbbá az azóta eltelt mintegy negyed század lehetőséget kínál arra, hogy a hazai parlamenti pártok pénzügyeiről és gazdálkodásáról átfogó képet kaphassunk és lehetőség szerint valamilyen következtetésre is jussunk a rendszer működése kapcsán.

A téma szükségszerűen rendkívül érzékeny terület, amelynek kutatása és folyamatainak feltérképezése meglehetősen nehézkes. Többen, többféleképpen és több-kevesebb sikerrel tettek már kísérletet arra, hogy egy összefoglaló műben mutassák be a pártok pénzügyeinek és gazdálkodásának alakulását.

Amire én a disszertációm megírása előtt vállalkoztam, az ennek a területnek a jól dokumentált, a pártok által – törvényi kötelezettségüknek eleget téve – közzétett saját éves beszámolóira és az Állami Számvevőszék által – meghatározott időközönként – lefolytatott vizsgálatok és ellenőrzések eredményeire épített pénzügyi adatok és folyamatok dokumentálása és feltárása. A mindenkori parlamenti pártok bevételeinek és kiadásainak hat parlamenti cikluson átívelő következetes feldolgozása ugyanis már eredményesen mutathat rá a rendszerben kialakult és meglévő

működési mechanizmusok milyenségére és az esetlegesen jelenlévő anomáliákra egyaránt.

A disszertáció megírását több éves kutatómunka előzte meg, érdemben 2008 óta foglalkozom a pártok pénzügyeinek vizsgálatával. Az ésszerű időbeli és terjedelmi korlátok mellett a dolgozatot azért szűkítettem a parlamenti pártok pénzügyi beszámolóinak a vizsgálatára, mert a politika egyik érdemi arénája a parlament és az itt történő események és működő szervezetek (pártok) pénzügyi–gazdasági mechanizmusai azok, amelyek széles társadalmi rétegek számára közérdeklődésre tarthatnak számot, továbbá a mindenkori parlamentbe bekerülő pártok a politikai élet releváns alakítói is egyben.

Disszertációmban annak a lehetőségét is igyekszem felvillantani, hogy a pártok gazdálkodásának tudományos igényű elemzése a politikatudomány más területei – pártok, kormányzás, választói viselkedés – számára is releváns eredményeket produkálhat. Az elemzéshez olyan értelmezési keretet alakítottam ki, amely a pártgazdálkodást egyrészt komplexitásában, másrészt tágabb összefüggésekben, a politikai rendszer szerves részeként tárgyalja, illetve, amely kiindulópontot adhat további pártfinanszírozási- és gazdálkodási kutatásokhoz.

A kutatás nívója egyrészt abból ered, hogy igyekszik azt a hiányt befoltozni, amely a hazai politikatudományi irodalomban ezt a területet sújtja, noha a nemzetközi szakirodalom fontos témájának számít. Másrészt abból, hogy a hazai politikatudományi szakirodalomban ismereteim szerint nem készült olyan vizsgálat,

amely a rendszerváltoztatás után az összes parlamenti párt éves pénzügyi záró egyenlegeit egységes szempontrendszert követve hasonlítaná össze és empirikus úton bizonyítana vagy cáfolna közkeletű vélekedéseket.

II. Az értekezés struktúrája, az elvégzett vizsgálatok és elemzések

Az anyagban a statisztikai adatok és számsorok dominálnak. Ennek egyik oka, hogy a témakörben eddig még nem került közlésre egy egységes formában megjelenített, adatokat és összegeket évenkénti bontásban is bemutató alkotás. Másrészt, pénzügyi-elemző és adatfeldolgozó folyamatokat konkrét összegek és számok nélkül nehéz lenne láttatni. Így a pártok által – a Magyar Közlönyben, illetve 2009-től a Hivatalos Értesítőben – közzétett pénzügyi adatok vizsgálatát és bemutatását **a statisztikai adatgyűjtés és elemzés módszerével** végeztem el.

A pártok éves pénzügyi beszámolóinak vizsgálatát és ellenőrzését egyetlen szervezet, az Állami Számvevőszék jogosult elvégezni. Az Állami Számvevőszék két évente lefolytatott vizsgálati eredményei szintén egy jól dokumentált és hozzáférhető adathalmazt képeznek, amelyek feldolgozása és elemzése dolgozatom másik domináns elemeként jelenik meg.

Fontosnak tartom leszögezni, hogy mire nem vállalkoztam. Nem kívánom a pártok pénzügyeihez és gazdálkodásához kapcsolódó ún. „szürkezónát” vizsgálni és feltérképezni. Ezek többnyire a különböző írott vagy elektronikus médiából táplálkozó, vagy ott közzétett ismeretek, amelyek vélt vagy valós adatokból táplálkoznak. Ezt a területet nem fedik le hivatalos dokumentációk, kutatható és minden kétséget kizáró, ellenőrzött adatok, így számos, spekulációkra is alkalmas vonzatával a terület tudományos igényű feltárása meglátásom szerint szinte lehetetlen vállalkozás.

A keretek a rendszerváltoztatást követő években drasztikus mértékben megváltoztak, így a bevezető gondolatok után *a régi lezárása és az új életre hívása* az **első** fejezetben kapott helyet. Az MSZP vagyon- és pótvagyon elszámolási beszámolójának vizsgálata lehetőséget kínált arra, hogy a meglehetősen nehézkes, szinte teljesíthetetlen kötelezettség körülményeit láttassuk és a teljesítés tényét (a sajátos politikai megoldások felvillantásával) alátámasszuk. A párt által közzétett éves pénzügyi beszámolók (1990. évi és 1991. évi pénzügyi beszámoló) és Állami Számvevőszéki jelentések adatainak vizsgálatát követően pedig képet kaphattunk arról is, hogy az utódpárt csaknem félmilliárd forintos tőkéje, amellyel megkezdhette működését a rendszerváltoztatást követően, más dimenzióba helyezte a párt pénzügyi lehetőségeit, amely a rendszerváltoztatást követő első parlamenti ciklusban határozottan megmutatkozott.

A dolgozat gerince a **második** fejezet, amely kormányzati ciklusonként a kormány–ellenzék dichotómia logikája mentén végigköveti 1990-2014-ig a parlamenti pártok pénzügyi zárójelentéseit. Az ebből kapott eredmények világítanak rá egy adott párt pénzügyi akcióira, gazdálkodási módszereire. Itt a feldolgozott statisztikai adatok és eredmények tényszerű közlése mellett, az adatokból leszűrt eredmények mintázata alapján, egy saját kategóriarendszer kialakításával és beágyazásával, a hazai kartell párt kialakulásának tényét vázoló fel.

A **harmadik** fejezetben az Állami Számvevőszéknek szentelek figyelmet. Az egyetlen szervezet, amely törvényi felhatalmazás

alapján vizsgálhatja és vizsgálnia is kell a pártok pénzügyi mechanizmusait.

Disszertációm **negyedik** fejezete, a pártok gazdálkodása vs. információszabadság érvényesülése. A jelenlegi szabályozás alapján a pártok nem minősülnek közfeladatot ellátó szervnek, ezért a rájuk vonatkozó adatokat nem lehet közérdekű adatoknak tekinteni. Ez annyiban érinti a pártok gazdálkodásának átláthatóságát, hogy ezek az adatok közérdekű adatokként nem ismerhetők meg. Ugyanakkor lehetséges, hogy ezek az adatok más jogcímen, de ugyanolyan mértékben legyenek megismerhetők. Ez pedig a közérdekből nyilvános adatok meghatározása, köre.

A **következtetések** fejezet a kutatás elején megfogalmazott öt tisztázandó felvetés és kérdés kifejtésére, az eredmények rövid összefoglalására egy, a pártok bevételeit és kiadásait plasztikusan szemléltető, a csaknem negyed század meghatározó pártjainak adatait grafikonokba rendező összefoglaló elemzésre és a felvetett problémákra adott válaszok és következtetések pontokba szedett annotációjára kínált lehetőséget.

A **táblázatok** fejezet egy olyan összesített adathalmazt jelenít meg, amely ilyen formában és részletességgel máshol nem jelent meg és amelyek további kutatások alapjául szolgálhatnak, akár személyem, akár a többi, téma iránt érdeklődő kutató számára.

III. A dolgozat választott módszere

A pártok 1990-től törvényi kötelezettségüknek eleget téve, minden évben megjelentetik a Magyar Közlönyben (2009-től a Hivatalos Értesítőben) tárgyévi pénzügyi beszámolóikat. Ezek a beszámolók alkalmasak arra, hogy képet kapjunk a pártok bevételi és kiadási mérlegsorain könyvelt összegekről. A pártok éves záró egyenlegei és azok következetes göngyöltése pedig lehetőséget biztosítanak az 1990-2014 közötti időszak összesített pártpénzügyi egyenlegeinek felállítására.

A pártok közhatalomhoz való különleges viszonyából adódik a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló, többször módosított 1989. évi XXXIII. törvénynek (a továbbiakban: Pártgazdálkodási törvény) az a garanciális szabálya, hogy valamennyi párt gazdálkodása törvényességének ellenőrzésére a végrehajtó hatalomtól független, az Országgyűlésnek alárendelt szervezet, az Állami Számvevőszék jogosult. Az Állami Számvevőszéki jelentések, amelyek két évente részletekbe menő vizsgálattal kutatják a pártok gazdálkodását és anyagi forrásaik felhasználásának módját, megteremtik a lehetőséget annak, hogy a pártok által készített pénzügyi beszámolók kontroll utáni eredményeiről is képet kapjunk.

A pénzügyi beszámolók Állami Számvevőszéki kontroll vizsgálatai hivatottak arra, hogy ösztönözzék a pártokat gazdasági-pénzügyi tevékenységük minél pontosabb vezetésére és az általuk kapott eredmények valóságot tükröző közzétételére.

A pártok pénzügyi beszámolóinak alaki és tartalmi összetevői és főbb sarokelemei törvényben szabályozottak. Ahhoz, hogy érdemi eredményt láthassunk a pártok éves pénzmozgásairól és pártpénztárak helyzetéről a bevételeik és a kiadásaik mérlegsorait egységesen, a törvényi előírásoknak megfelelően kell közzétenniük minden év április hónap végéig. Az azonban már vitatható, hogy a szabályoknak megfelelően közzétett adatok mennyiben alkalmasak arra, hogy valós képet adjanak egy párt pénzügyi mechanizmusairól.

Az előírásoknak megfelelően a pártok bevételi mérlegsorai a beszámolóikban a tagdíjakat, az állami költségvetésből származó alapösszegeket, az egyéb hozzájárulásokból-adományokból származó összegeket és az egyéb bevételeket tartalmazzák. Kiadásaik tekintetében a működési kiadások, az eszközbeszerzések, a támogatások egyéb szervezeteknek, a politikai tevékenységek kiadásai és az egyéb kiadások mérlegsorai kerülnek feltüntetésre. Azt minden párt a saját működési szabályzatának megfelelően alakítja ki, hogy melyik mérlegsorhoz milyen tevékenységi körök számláit utalja.

A disszertációban – a pártok pénzügyi beszámolóiban közzétett mérlegsorok adatait – pártonként évente és összesítve parlamenti ciklusonként és a teljes időszakra (24 év) vonatkozóan is megvizsgáltam. A kiugró tételekhez kapcsolható ok-okozati viszony feltárásával igyekeztem képet adni az egyes pártok bevételi és kiadási mérlegsorainak alakulásáról.

A dolgozatban alkalmazott szisztéma:

A vizsgált párt adott évi pénzügyi teljesítménye, majd a négyéves országgyűlési ciklus értékelése ue. párt szempontjából és a teljes, hat parlamenti cikluson átívelő eredmény közzététele, minden parlamenti párt esetében.

Az értekezés elkészítése során alkalmazott módszertan a statisztikai adatgyűjtés és elemzés, majd az így kapott eredmények holisztikus, a kontextust is figyelembe vevő mélyebb, árnyaltabb megismertetése volt.

A statisztika a sokaság tömör, számszerű jellemzésére szolgáló adatok összessége, tudományos módszertan, gyakorlati tevékenység, az információk összegyűjtése feldolgozása és elemzése. Szekunder adatgyűjtés, a publikált adatok saját szempont szerinti hasznosítása.

IV. A kutatási tézisek, kérdések:

- 1. Az MSZP, mint az egykori állampárt utóda, a rendszerváltoztatást követően a többi párttól eltérő lehetőségekkel kezdhette meg működését. Az „örökölt vagyon” a többi párttól eltérő státust biztosított a párt számára.*
- 2. A kartellpárt hazai megjelenése; az elmúlt csaknem negyed században bekövetkezett a pártok és az állam egyre szorosabb szimbiózisának tendenciája a hazai pártok vonatkozásában is.*
- 3. Ösztönzőleg hatnak-e a pártok pénzügyi beszámolóinak pontos elkészítésére a kétévente kötelezően lefolytatott Állami Számvevőszéki ellenőrzések?*
- 4. Elégtelen-e a nyilvánosság, mint szankció a pártok pénzügyi akcióinak közzététele kapcsán?*
- 5. Alkalmas-e a jelenlegi szabályozás arra, hogy a pártok gazdálkodásának és pénzügyi mechanizmusainak átláthatóságát és az információszabadság érvényesülésének megvalósulását egyszerre érvényre juttassa?*

V. Adatok és források

Disszertációmban a kutatási kérdéseket feltáró jelleggel fejtem ki. A kifejtéshez minden párt kapcsán aprólékos adatgyűjtést végeztem. Az 1990-2014 közötti időszakban a Magyar Közlöny (2009-től Hivatalos Értesítőben) megjelentetett éves pénzügyi beszámolók és a kétévente megjelentetett Állami Számvevőszéki jelentések jelentették számomra az alapvető forrást, de igyekeztem a politikatudományi szakirodalomban fellelhető hazai és nemzetközi alkotásokat is beépíteni.

Normaszövegek (törvények, rendeletek, kormányhatározatok) és más hivatalos dokumentumok, munkaanyagok, amelyek alapján leírhatók a pártok finanszírozásának és gazdálkodásának helyzetkép változásai.

A témában született szakmai és tudományos írások átfogó hazai irodalmának feldolgozása.

VI. A tudományos eredmények rövid összefoglalása

A kutatás során feldolgozott adatok és információk az alábbi következtetéseket támasztják alá:

1. Az MSZP által elkészített vagyon- és pótvagyon elszámolási beszámoló vizsgálatának eredményeként elmondható, hogy a párt csaknem félmilliárd forint összegű induló büdzséje a többi rendszerváltó párttól eltérő kiindulási pozíciót biztosított az MSZP-nek, amely több parlamenti cikluson átívelő időszakra meghatározta és lehatárolta a párt pénzügyi-gazdasági lehetőségeit a többi rendszerváltó párt relációjában.
2. A nyugati demokráciákban már az 1970-es évektől megfigyelhető volt a pártok és az állam egyre szorosabb szimbiózisának tendenciája, amely megteremtette a keretet egy új párttípus kibontakozásának. Katz és Mair ezt a típust kartellpártnak nevezte el. A pártok és az állam egyre szorosabb szimbiózisának tendenciája a hazai mintázat alapján is leszűrhető. A hazai rendszerben működő pártok és az állami források között az elmúlt csaknem negyed században olyan függelmi viszony alakult ki, amely a pártok működése és léte elengedhetetlen elemévé tette az állami szubvenciót.

2014

FIDESZ	→	kiemelten támogatott
KDNP	→	eltartott
MSZP	→	kiemelten támogatott
JOBBIK	→	eltartott
LMP	→	eltartott

saját ábra

2014-re a parlamenti pártok összes bevétele és az állami szubvenció aránya tekintetében elmondható, hogy kialakult egyfajta szoros szimbiózis. Az öt parlamentbe került pártból 2014-re három az ún. eltartott pártot jelenítette meg, vagyis az összes bevételük több mint 80%-a az állami költségvetési alapösszeg támogatásából adódott. A másik két parlamenti pártot pedig a kiemelten támogatott pártok kategóriájába sorolhattuk. A kiemelten támogatott pártok összes bevételének mintegy 60-80%-át jelenti az állami szubvenció mértéke. Tisztán kivehető (ábra), hogy a hazai pártok léte és működése a rendszerváltoztatás után két és fél évtizeddel már óriási mértékben függ az állami szubvenciótól.

3. A pártok pénzügyi jelentéseinek tételes vizsgálata arra enged következtetni, hogy azok a politikai pártok, amelyek érdemi politikai szereplésre törtek, azokat a szabályokat, amelyek gazdálkodásuk publikus és ellenőrizhető részére vonatkoztak, többnyire betartották. Tehát a nyilvánosság, mint szankció alapvetően működőképesnek bizonyult, azonban ahhoz, hogy a pártok valós pénzügyi-gazdasági helyzetét ne csak részlegesen, hanem teljes valójában feltérképezhessük, a törvény által előírt beszámolási kötelezettségi formula további kiszélesítésére, az eszköz és forrásoldal nyilvánossá tételére is szükség volna. Ezzel a nyilvánosság számára további, alapvető pénzügyi-gazdasági adatok lennének hozzáférhetők. A nyilvánosság, mint szankció ilyen formán a pártokat a kibővített beszámolóik folyamatos és pontos elkészítésére ösztönözhetné.

4. A kartellpárt, vagy a hazai rendszerre inkább vonatkoztatható általam meghatározott „érdekliga párt”¹ kialakulásának tényét, a mindenkori parlamenti pártok állami szubvenciótól való függésének mértéke alapján kialakított négyes kategóriarendszerrel támasztottam alá.

A párt összes bevételehez viszonyított állami szubvenció mértékének aránya (%)	
Eltartott párt	80-100%
Kiemelten támogatott párt	60-80%
Részben támogatott párt	40-60%
Önfenntartó párt	0-40%

saját ábra

A Katz és Mair elméletéből ismert kartellpárt és az általam vázolt, hazai érdekliga párt különbségei:

- Maga az *elnevezés*, a kartellpárt nem minden részletében szerencsés. A kartell konkurensok (versenytársak) írásbeli vagy szóbeli megállapodása az egymás közti verseny korlátozására (elsősorban gazdasági, kereskedelmi szintén). Az azonban semmilyen körülmények között nem kérdőjelezhető meg, hogy a pártok a mai napig is versengenek. A politikai-pártközi verseny bizonyos fokú korlátozására az *érdekliga párt* elnevezés szerencsésebb megközelítés lehet. (érdek – haszonnal kecsegtető eredmény lehetőség; liga – szövetkezés)
- *Kiterjesztett vagy minimalizált összejátszás*. A rendkívül tökeigényessé vált politikai szintén való jelenlét a pártok közös érdekévé tette, hogy szervezeti fennmaradásuk érdekében hallgatólagosan, de „egy irányba játszanak”. Katz és Mair kartellpárt elméletében ez a pártközi összejátszás jellemző mintázatként,

¹ érdekliga párt: saját elnevezés a politikai érdekből kizorító magatartást folytató csoportosulás megnevezésére.

kiterjesztett spektrumban értelmezhetően jelenik meg. A pártok „kvázi szövetezése” a hazai mintázatban viszont szinte kizárólagosan csak a költségvetési összeg elfogadása kapcsán jön létre. Így a hazai minta egy minimalizált összejátszásnak feleltethető meg.

- A kartellpárt *kirekesztő magatartása*. Katz és Mair úgy fogalmaz, hogy a pártok „meghódították” az államot. A hatalmon lévők széles körben elfogadható kormányzást akarnak, céljuk, hogy a bent lévőket benntartsák, a kívül maradtakat pedig továbbra is kirekesszék. Ez a folyamat a bent lévőknek kedvező a kívül rekedteknek hátrányos. A hazai gyakorlatra ez az állítás mégsem egyértelműsíthető, mert a ’00 évek első évtizedének végére határozott átrendeződést tapasztalhattunk a hazai parlamenti pártok sorában. Két klasszikus párt (MDF, SZDSZ) elpárolgása mellett a 2010. évi országgyűlési választásokon két új párt (JOBBIK, LMP) is bekerülhetett a parlamentbe. A képet még tovább árnyalja a 2014 után bekövetkezett baloldali pártok át- és újraalakulási hulláma. Az ellentmondás ezzel megszületett, a hazai érdekliga pártok 2014-re kialakultak ugyan, mert az állami szubvenciótól való függelmi viszonyuk nem megkérdőjelezhető, ugyanakkor a rendszer kirekesztő magatartása nem érvényesült, mert új pártok is eséllyel kerültek a hatalmasok közé.

- Az új pártszervezeti forma, a hazai érdekliga párt jellemzője hasonlóképpen a kartellpárthoz, *új típusú kihívást* jelent a pártversenyre és új alkalmazkodási folyamatokat indít be, továbbá újjá formálja a régi pártszervezeti formákat.

5. A jelenlegi szabályozás alapján a pártok nem minősülnek közfeladatot ellátó szervnek, ezért a rájuk vonatkozó adatokat nem lehet közérdekű adatoknak tekinteni. Ez annyiban érinti a pártok gazdálkodásának átláthatóságát, hogy ezek az adatok közérdekű adatokként nem ismerhetők meg. Ugyanakkor

lehetséges, hogy ezek az adatok más jogcímen, de ugyanolyan mértékben legyenek megismerhetőek. Ez pedig a közérdekből nyilvános adatok meghatározása, köre. Ezek alapján az információszabadság kiterjesztésének egy lehetséges megoldása lehet, ha a pártok gazdálkodására vonatkozó adatok, mint közérdekből nyilvános adatok oly módon tartoznának az információszabadság hatálya alá, hogy a jogalkotó ezen adatok nyilvánosságát részletesen szabályozná. Ez azonban ellentétes lehet a pártok érdekeivel.

VII. Az eredmények további hasznosításának lehetőségei

Kutatásom nívumát az jelenti, hogy ismereteim szerint a hazai politikatudományi szakirodalomban nem történt kísérlet a rendszerváltoztatás óta olyan vizsgálatra, amely az összes parlamenti párt gazdálkodását, pénzügyi záró egyenlegeit egységes szempontrendszer követve hasonlítaná össze. A jelen kutatás ezért módszerével és tanulságaival irányadó lehet, motiválhat hasonló monografikus kutatásokat.

A dolgozat csak a parlamenti pártok gazdálkodását és pénzügyi egyenlegeit kutatta, azonban érdekes lenne látni egyrészt, hogy milyen eredményekkel szolgálna a kutatás és elemzés kiterjesztése a parlamenten kívüli pártokra és egyéb politikai tevékenységet folytató szervezetekre, amellyel megteremtődne a lehetőség a parlamentben és az azon kívül működő és tevékenykedő pártok és szervezetek gazdálkodásának és pénzügyi tevékenységeinek összehasonlítására.

Másrészt a jelen kutatás eredményei lehetőséget biztosítanak egy nemzetközi komparatív kutatásra is a témában, amely a hazai eredmények jellemzői és sajátosságai illeszkedését, vagy éppen jelentős mértékű elkülönülését vizsgálja az európai minták relációjában. Harmadrészt a kézirat lezárását követő parlamenti ciklus (2015-2018) pártjai pénzügyi záró-egyenlegeinek további permanens lekövetése újabb következtetések és folyamatok feltárását segíthetik.

VIII. Válogatás a disszertációban felhasznált hazai és nemzetközi szakirodalomból

KATZ, Richard S.- MAIR, Peter: Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party. In. Party Politics. 1995/1.

KATZ, S. Richard – MAIR, Peter: A pártszervezet változó modelljei és a pártdemokrácia. *Politikatudományi Szemle*. Budapest, 2001/3.

KÖRÖSÉNYI, András – TÓTH, Csaba – TÖRÖK, Gábor: A magyar politikai rendszer. *Osiris Kiadó*. Budapest, 2007.

LEWIS, Paul G.: Political Parties in Post-Communist Eastern Europe. (London: Routledge 2000) 32.

MAIR, Peter –VAN BIEZEN, Ingrid: „Party Membership in Twenty European Democracies 1980–2000” Party Politics 2001/1.; Ingrid VAN BIEZEN – Peter MAIR – Thomas POGUNTKE: „Going, going, ... gone? The decline of party membership in contemporary Europe” European Journal of Political Research 2012/1.

MAIR, Peter: Party System Change: Approaches and Interpretations. (New York: Oxford University Press 1997) 175–198.

Függelék Az Állami Számvevőszék V-150-6111991/91. sz. jelentéshez – JELENTÉS a Magyar Szocialista Párt pótvagyonszámlolása hitelességének ellenőrzéséről, az 1991. évi LI.

törvénnyel módosított 1990. évi LXXIII. törvény alapján. Budapest,
1992. április. Állami Számvevőszék V-149-8/1991/1992. Tsz: 100.

Állami Számvevőszéki Jelentések

IX. A jelölt főbb publikációi a dolgozat tárgykörében

A pártok gazdálkodása és az információszabadság érvényesülése. In.: Acta Humana – Emberi Jogi Közlemények. 2016/2. tanulmány befogadva

Pártok és finanszírozásuk hazánkban a pártállami rendszer idején In: Tavaszi Szél 2014 Spring Wind 2014 Konferencia kötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége Budapest, 2014.

A pártfinanszírozás története Európában In.: Pro Publico Bono – 2014/4. szám. Budapest, 2014.

Deliberatív közvélemény-kutatások világszerte. In: Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére. Universitas Győr Nonprofit Kft. 2013. 216-221.p

Két deliberáció – Egy téma. In: Tavaszi Szél 2013 / Spring Wind 2013 Konferenciakötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége Budapest, 2013. 65-71.p